

מה הוא גיליון מידע על סיכונים תעסוקתיים?

גיליון מידע זה הוא אחד מתוך סידרה של גיליונות מידע בינלאומיים המתייחסים לסיכונים תעסוקתיים במקצועות שונים. הוא מיועד לכל אלה הקשורים מקצועית בשמירת הבטיחות והבריאות בעבודה: רופאים ואחיות תעסוקתיים, גיהותנים, ממוני בטיחות וקציני בטיחות, מפקחי עבודה, נציגי עובדים, ועובדים מיומנים אחרים.

גיליון מידע זה מפרט, בסדר תקני מוגדר, את הסיכונים השונים אשר גבן עלול להיות חשוף אליהם במהלך עבודתו הרגילה. גיליון מידע זה אינו מיועד לספק עצות אלא מהווה מקור מידע בלבד. הידע אודות הגורמים לפגיעות ולמחלות תעסוקתיות מאפשר לתכנן וליישם אמצעי מגן מתאימים כנגד סיכונים אלה.

גיליון מידע זה מכיל ארבעה עמודים:

בעמוד הראשון מצוי מידע על הסיכונים המשמעותיים ביותר לגבי עבודתו של גבן. העמודים 2 ו-3 מכילים מידע מפורט ושיטתי יותר בנוגע לסוגים השונים של הסיכונים, לעתים יחד עם הצעות לגבי אופן מניעתם (הם מסומנים כ-1 וכו' וההסבר להם ניתן בסוף עמוד 3). עמוד 4 מיועד עבור מידע ספציפי, שהוא בעל ערך במיוחד עבור מומחים בתחום הבטיחות והגיהות, והוא כולל את תיאור המקצוע, פירוט המטלות של העובד, הערות, מראי מקום, וכדומה.

מי הוא מנהל גבן?

זה הוא עובד המגדל ומטפח פרחים, עצים, שיחים וצמחים אחרים בגנים ציבוריים ופרטיים. עבודתו כוללת: הכנת הקרקע; שתילת צמחייה וטיפול שוטף בה; שימוש בכימיקלים להדברת מזיקים וגורמי מחלות; ניכוש, עישוב, גיזום, דילול, כיסוח וכדומה; הכנת ערוגות, שבילים ומעברים; ריבוי צמחים על ידי זרעים, חוטרים, הרכבות וכו'; עוסק בהפעלת ציוד חקלאי ידני וממוכן ולעתים מטפל בתחזוקתו ובתיקונו; עשוי לטפל בהתקנת מיסלעות, משוכות, סככות, מרצפות, פרגולות, גדרות וכו'.

מה הם הסיכונים העיקריים של עיסוק זה?

- סכנה של נפילות מגובה או במישור ו/או החלקות.
- הרעלות עקב נשימה או בליעה של חומרי הדברה וכימיקלים מסוכנים אחרים.
- פציעה כתוצאה מעבודה לא זהירה בציוד מכני.
- התפתחות מחלות כרוניות, מחלות זיהומיות ואלרגיות, כתוצאה ממגע עם גורמי סיכון שונים.

נערך ע"י צוות מומחים בראשותו של פרופ' דונגי

סיכונים תעסוקתיים

סיכוני תאונות

1

1

2

נפילה ממקום גבוה (סולמות, מישטחים מוגבהים, גגות).

נפילה או החלקה במישור (על גבי בוך, קרקע לחה, דשא, גבנוני קרקע וכו').

התהפכות או נפילה מטרקטורים, מכלים ממונעים אחרים או ממישטחים נגררים ע"י טרקטור.

החבטות כנגד חפצים נייחים או נידים המצויים בגינה.

היתפסות של חלקי בגדים בתוך מיכשור חקלאי ממונע בזמן פעולתו.

תאונות הקשורות בכלי גינון (מכסחת, מגזמות, מספריים, קלשונים, מגרפות, משדדות, מעדרים וכו'), כתוצאה מהחלקה של המכשירים, חוסר ערנות, דריכה על כלי גינון זרוקים, וכדומה, שכתוצאה מכך יכולים להיגרם שריטות, חתכים, דקירות, פציעות, צביטות, קטיעת אצבעות ועוד.

3

דקירות ושריטות ע"י צמחים קוצניים, קקטוסים וכדומה; לעתים, בעקבות הזדהמות הפצעים, יכולה להיגרם הרעלת דם.

4

פציעה כתוצאה מנתזים מעופפים, שנוצרו כתוצאה מעבודה עם ציוד גינה מכני ממונע, כולל פגיעות בעיניים, היכולות להיגרם גם ע"י ענפים, או שריטות ופציעות ראש עקב מעבר מתחת לענפים בולטים.

5

מכות חום, כתוצאה מעבודה ממושכת בשמש ובטמפרטורות סביבה גבוהות, היכולות לגרום גם להתייבשות.

התחשמלות, כתוצאה מיצירת מגע בין מוטות מתכת לבין קווי מתח חשמל נמוכים יחסית, או על ידי מגע של מי השקיה בקו מתח חשוף, או תוך כדי עבודה בכלים חשמליים בעלי בידוד חשמלי לקוי.

שפיכה של חומצות (לדוגמה: חומצה חנקנית המשמשת לחיטוי כלים) או כימיקלים קורוזיביים אחרים על העור, או הבגדים, או לתוך העיניים, וגרימת כוויות כימיות, צריבות, פציעת עיניים, וכו'.

6

הרעלה חריפה מבליעה מקרית או נשימה תאונתית של חומרי הדברה או כימיקלים חקלאיים אחרים.

עקיצות חרקים, כדוגמת דבורים, צרעות יתושים ועקרבים; הכשה ע"י נחשים; נשיכות ושריטות של כלבים, שכתוצאה מהן נגרמים פצעים, נפיחויות, הרעלה מקומית או כללית, וכו'.

סיכונים פיזיקליים

7

רעשי יתר הנגרמים ע"י ציוד מכני – מכסחות, משורים חשמליים וכו' – יכולים לגרום נזק לעור התוף ועקב כך לפגיעה בשמיעה.

5

חשיפת יתר לעור השמש, הגורמת לפגיעות בעיניים, כוויות ומכות חום, ושיזוף יתר, שבעקבותיו יכולות להתפתח מלנומות עקב החשיפה לקרינה אולטרה סגולה.

5

מכות חום ו/או קור.

סכנות הצטננות, עקב עבודה ברוח וגשם, או כתוצאה מהזעת יתר בקיץ.

סיכונים כימיים

6

הרעלות כרוניות כתוצאה מחשיפה ממושכת (נשימה, בליעה או ספיגה דרך העור) לכימיקלים חקלאיים שונים המכילים מתכות כבדות (קדמיום, כספית, עופרת, ארסן,...); לפסטיצידים (חומרי הדברה) למיניהם (קוטלי-חרקים, קוטלי-עשבי בר, קוטלי-פטריות, קוטלי-נברנים,...); לפחמימנים פוליציקליים, דטרגנטים, דשנים, פלואורידים, נפט ומוצרים, חומרי-סיכה, שמנים, ממיסים-אורגניים, סידן-ציאנמיד, ניקוטין,...

6

דלקות-עור (דרמטיטיס) ופגיעות אחרות בעור, כתוצאה ממגע ממושך עם כימיקלים חקלאיים או עם ממיסים, או ע"י השפעות מערכתיות הנוצרות עקב נשימת כימיקלים.

סיכון מוגבר של נזק לעור שנוצרה בו רגישות יתר כתוצאה מחשיפה לכימיקלים, או בגלל חשיפה לעור השמש (השפעות ציטוטוקסיות).

סיכונים ביולוגיים

3

מגע עם צמחים, פרחים, עשבי־בר וכדומה, שיש להם תכונות אלרגניות; לדוגמה: פיקוס בנימינה, קקטוסים שונים וכו', הגורמים לדרמטוזות, אלרגיות, ועוד.

3

נשימת אבק, אבקת צמחים, שמנים, אדים וכו', שמוצאם הוא צמחי, הגורמים לקדחת־השחת, לאסתמה וכו'.

הזדהמות פצעים פתוחים עקב מגע עם זבל, הפרשות של חיות וצפורים, טפילים, חרקים, תולעים, חיידקים, נגיפים, ריקציות וכדומה, הגורמים לאינפקציות מקומיות או כלליות, כולל טטנוס, גחלת (אנטראקס), ועוד.

מחלות זואוונטיות (מועברות ע"י בעלי חיים), לדוגמה: לפטוספירוזיס (הנגרמת ע"י חדירת חיידקי הלפטוספירה דרך עור סדוק) וכדומה (אירוע נדיר יחסית).

מחלות פטרייתיות, הנגרמות ע"י נבגים או פטריות, הנמצאות בקרקע או על עלים של צמחים; לדוגמה: אספרגילוזיס אלרגי, היסטופלאזמוזיס (אינפקציה ריאתית) וכו'.

מחלות פריזיטיות הנגרמות ע"י עקיצות של קרציות, קרדיות, אקריות וכו', כמו לדוגמה "גרוד הקש" (STRAW ITCH); ע"י רימות החודרות דרך עור פצוע (לדוגמה: מחלות הנגרמות על ידי תולעי־סרט; אסקאריס; וכו'); במקרים מסוימים האינפקציות יכולות לגרום להשפעות ניורוטוקסיות ולשיתוק.

8

בעיות ארגונומיות, פסיכולוגיות וחברתיות

תנועות ידים חוזרות ונשנות, יציבה לא נכונה (כמו לדוגמה בעת שתילת פרחים או עישוב), הרמה או נשיאה של משאות כבדים וכו', יכולים לגרום לכאבי גב תחתון, לכאבים בגפיים התחתונות והעליונות, ולמיגוון של בעיות שריר־שלד.

רשימת אמצעי המניעה

- 1 יש להשתמש בסולמות תקנים בלבד; לוודא שהסולם מוצב כנדרש ללא סיכוני תזוזה ו/או קריסה; לבדוק את הסולם לפני הטיפוס עליו – אין לטפס על סולם רעוע או ששלביו חלקלקים.
- 2 יש להקפיד על שמירת תקנות התעבורה המתייחסות לנהיגת טרקטור.
- 3 יש ללבוש כפפות בעת עבודה עם צמחים או שיחים קוצניים ו/או עם צמחים העלולים לגרום לדרמטיטיס ולאלרגיה שבמגע, ועם חומרים מזהמים אחרים.
- 4 יש להשתמש במשקפי מגן בעת גיזום או ניסור מכני.
- 5 יש להשתמש בביגוד נאות ובכובע – להגנה בפני חשיפת־יתר לשמש ומפני פציעות ראש מענפים בולטים – ולהקפיד על שתייה מספקת בעבודות שדה בשמש ובתנאי חום.
- 6 יש להקפיד לסמן בתווית־סימון כל כלי בו מוחזקים כימיקלים, רעלים וחומרי הדברה; להשתמש בציד־מגן נאות בעת העבודה עם חומרים אלה ולשמור על כללי הבטיחות לעבודה עם רעלים.
- 7 יש להשתמש בציד־מגן נאות להגנת האוזניים.
- 8 יש ללמוד ולהשתמש בשיטות הרמה וטלטול בטוחות עבור משאות כבדים.

מידע מקצועי נוסף

שמות נרדפים (חליפיים):

עובד/פועל גינון (פועל חקלאי; עובד חממת צמחים; עובד גן בוטני, פארק ציבורי, שמורת טבע וכו').

הגדרה ו/או תיאור העיסוק

מגדל ומטפח פרחים, עצים, שיחים וצמחים אחרים בגנים ציבוריים ופרטיים. העבודה כוללת: הכנת הקרקע; שתילת פרחים, עצים, שיחים ומדשאות וטיפול שוטף בהם; שימוש בכימיקלים להדברת מזיקים וגורמי מחלות; ניכוש, עישוב, גיזום, דילול, כיסוח וכדומה; הכנת ערוגות, שבילים ומעברים; ריבוי צמחים על ידי זרעים, חוטרים, הרכבות וכו'; יכול לעסוק בגידול ירקות ופרות בגנים פרטיים; עוסק בהפעלת ציוד חקלאי ידני וממוכן, ולעתים מטפל בתחזוקתו ותיקונו; עשוי לטפל בהתקנת מסלעות, משוכות, סככות, מרצפות ומישטחי אבן, פרגולות, גדרות וכו'. (לפי DOT).

תעסוקות דומות ו/או ספציפיות

עובד/פועל חקלאי; מורה/מדריך לגנות; מדריך חקלאי; מומחה לתורת הגינון (הורטיקולטוריסט); מדביר עשבי-בר.

מטלות

איסוף; גדיעה; גידול; גידור; גיזום; גיפור; גרוף; דילול; דיסקוס; דישון; הדברה; הובלה; הכנה (קרקע, מצע, ערוגות, שבילים...); הסעה; הפעלה (מכונות...); הרכבה; השחזה; השקיה; התקנה; זיבול; זריעה; חיזוק; חיתוך; חפירה; חרישה; טיפוח; טיפול; טעינה ופריקה; יישור; כיסוח; כריתה; מיון; נהיגה; נטיעה; ניכוש; ניסור; ניקוז; ניקוי; סילוק (פסולת...); עידור; עישוב; עיצוב; עקירה; פיזור (דשן...); פיתוח (זנים משופרים...); פירוק והרכבה (צנרת...); צביעה (גדרות...); קטיפה; קלטור; קיצוץ; ריסוס; ריצוף (שבילים...); שימוש (ציוד, כלים חקלאיים, כימיקלים...); שריפה; שתילה; תחזוקה; תיחוח; תיקון; תכנון; תמיכה (שימוש בתמוכות לענפים); תצוגה.

ציוד עיקרי הנמצא בשימוש

כלי גינון ידניים (כגון: את, בדיד, דקר, חפרור, חרמש, כף, מגוב, מגל, מגרפה, מזלג גינון, מזלף, מזמרות, מזרעה, מחרר, מקוש, מכסחת-יד, מנכש, מספרי-גינה, מסורים, מסמן, מעדר, מפזרת, מקצה-דשא, מריצה, מרסס, משדד, סכיני גינה, צינורות, קלשון, שעון מים וכו'); כלי-גינן ממונעים (כגון: חרמש-מוטורי, מכסחת חשמלית או מכנית, קלטרת, טרקטור גמדי, מסור-שרשרת, מרסס-מוטורי, קלשון-חשמלי וכו').

מקומות עבודה בהם העיסוק שכיח

גנים ופארקים ציבוריים, תעשייתיים, מסחריים ופרטיים; חממות; רשויות מקומיות וממשלתיות.

הערות

בהתאם לפרסומים שונים, חשיפה לכימיקלים חקלאיים מסוימים גורמת לכך שהגננים עלולים להימצא במצב של סיכון מוגבר ללקות באפקטים מסרטיים ומוטגניים שונים; גננות בהריון עלולות להימצא במצב של סיכון מוגבר לגבי הפלות ספונטניות, מומים מולדים ופגמים בעוברים. כימיקלים אשר גנן עלול להיות חשוף אליהם: מיגוון של כימיקלים חקלאיים ותערובות שלהם, כולל קוטלי-חרקים (זרחנואורגניים, אורגנו-כלוריים, קרבמטים וכו'), קוטלי-מכרסמים, קוטלי-פטריות, קוטלי-עשבים ומשככים, קוטלי-אקריות ונמטודות, תכשירים לאידי (נוזליים וגזיים – כמו דיברומומתן, מתיל ברומיד...); דלקים ושמיני-סיכה; חומצות; חומרי-ניקוי וחיתוי; ממיסים (במיוחד נפט המשמש בהכנת תערובות של חומרי הדברה) וכו'.

מראי מקום

1. Worksafe Australia: Occupational Health and Safety Performance Overviews. Selected Industries, Issue No. 9: Agriculture and Services to Agriculture Industries/ Aus. Gov. Pub. Serv., Canberra, 1995.
2. ILO Guide to Health and Hygiene in Agricultural Work, ILO, Geneva, 1979.
3. US Department of Labor: Dictionary of Occupational Titles (DOT), 5th Ed., Claitors Publ. Corp. 6 Vol, 2003.